

Hemşirelik Öğrencilerinin Öz Yeterliliklerinin Klinik Stres Düzeylerine Etkisinin Belirlenmesi

Esra ÖZBUDAK ARICA¹, Feriha KILINÇ², Özge Nur ARSLAN³, Zehra TAŞDEMİR⁴

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13354532>

¹Yozgat Bozok
Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Yozgat/Türkiye

²Yozgat Sorgun Devlet
Hastanesi, Yozgat/Türkiye

³Ankara Sincan Eğitim ve
Araştırma Hastanesi,
Ankara/Türkiye

⁴Cemil Taşcıoğlu Şehir
Hastanesi, İstanbul/Türkiye

Sorumlu Yazar:

Esra ÖZBUDAK ARICA
esra_feb_17@hotmail.com

Öz

Amaç: Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin öz yeterliliklerinin klinik stres düzeylerine olan etkisinin belirlenmesi amacıyla yürütüldü. Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel tipte gerçekleştirilen bu araştırma, 01.01.2022-01.02.2022 tarihleri arasında bir üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenim gören 185 hemşirelik öğrencisi yürütüldü. Verilerin toplanmasında "Öğrenci Tanıtıcı Bilgi Formu", "Öz Yeterlilik Ölçeği" ve "Pagana Klinik Stres Anketi (PKSA)" kullanıldı. Veriler SPSS 26 programında analiz edildi. Bulgular: Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin %59,5'inin mesleği isteyerek seçtiği, %69,2'sinin mesleğini sevdiği, %67'sinin klinik uygulama için kendini hazır hissettiği, %67'sinin klinik uygulama öncesi heyecanlı hissettiği belirlendi. Araştırmada Öz Yeterlilik Ölçeği toplam puan ortalaması 63,97±9,82 ve PAGANA Klinik Stres toplam puan ortalaması 54,50±40,96 olarak saptandı. Öz Yeterlilik Ölçeği ve PAGANA Klinik Stres Ölçeği arasında negatif yönlü, zayıf ve istatistiksel açıdan anlamlı olmayan bir ilişki tespit edildi (Spearman's r:-0,038; p>0,05). Sonuç: Bu araştırma sonucunda, araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin özyeterlilik ve klinik stres düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu ve anlamlı olmasa da özyeterlilik düzeyinin artmasının klinik stresi azalttığı belirlendi.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik Öğrencileri, Klinik Stres, Klinik Uygulama, Özyeterlilik

Determining the Effect of Nursing Students' Self-Efficacy on Clinical Stress Levels

Abstract

Aim: This study was conducted to determine the effect of nursing students' self-efficacy on clinical stress levels. Materials and Methods: This descriptive and cross-sectional study was conducted between 01.01.2022 and 01.02.2022 among 185 nursing students studying in the nursing department of a university. "Student Identifier Information Form", "Self-Efficacy Scale" and "Pagana Clinical Stress Questionnaire (PKSA)" were used to collect data. The data were analyzed in SPSS 26 program. Findings: It was determined that 59.5% of the nursing students who participated in the study chose the profession willingly, 69.2% loved their profession, 67% felt ready for clinical practice, and 67% felt excited before clinical practice. In the study, the total mean score of the Self-Efficacy Scale was determined as 63.97±9.82 and the total mean score of the PAGANA Clinical Stress was determined as 54.50±40.96. A negative, weak and statistically insignificant relationship was determined between the Self-Efficacy Scale and the PAGANA Clinical Stress Scale (Spearman's r: -0.038; p>0.05). Conclusion: As a result of this study, it was determined that the self-efficacy perceptions and clinical stress levels of the nursing students participating in the study were above average and that, although not significant, an increase in the self-efficacy level reduced clinical stress.

Keywords: Nursing Students, Clinical Stress, Clinical Practice, Self-Efficacy

Geliş Tarihi/Received Date:
24.05.2024

Kabul Tarihi/Accepted
Date: 24.06.2024

Yayınlanma
Tarihi/Publishing
Date:30.06.2024

- Bu araştırma 07 - 08 Mart 2022 tarihinde Uluslararası Ege Sağlık Alanları Sempozyumu'nda özet bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Teorik ve klinik bir alt yapıdan oluşan hemşirelik eğitimi, öğrencilerin bilgilerini, tutumlarını ve becerilerini geliştirerek onları hemşirelik mesleğine hazırlar (Yılmaz vd., 2017). Hemşirelik eğitiminin temel amacı, insanlığa karşı görev ve sorumluluklarının farkında, hemşirelik mesleğine hazır ve bireylere etkin bakım verebilecek nitelikte profesyoneller yetiştirmektir (Akkaya vd., 2018). Bu amaca ulaşabilmek ve yetkin bir hemşire olabilmek için, lisans eğitiminin ilk gününden itibaren saatlerce ve günlerce devam eden kapsamlı eğitimlere ihtiyaç duyulur. Hemşirelik öğrencileri tüm eğitim süresi boyunca sıklıkla stresli durumlara maruz kalırlar (Nebhinani vd., 2020).

Son yıllarda hemşirelik öğrencilerinin üniversitelerin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla stres yaşamalarından ve stres faktörleriyle karşılaşma olasılıklarının daha fazla olmasından dolayı (Turner ve McCarthy, 2017; Büyükbayram ve Bıçak Ayık, 2020) bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara olan ilginin arttığı düşünülmektedir (Yılmaz vd., 2017). Tüm üniversite öğrencileri akademik stres yaşasa da, hemşirelik programlarının uygulamaya dayalı olması, hemşirelik öğrencilerinin sınıfta öğrendikleri teorik bilgileri gerçek klinik ortamında hayata geçirmeleri hemşirelik öğrencileri için büyük stres oluşturur (Bartlett vd., 2016; Lavoie-Tremblay vd., 2022).

Klinik ortam, uygulamalı deneyim kazanmak için zengin fırsatlar sunsa da, hemşirelik öğrencileri için en büyük stres kaynağıdır (Lavoie-Tremblay vd., 2022). Hemşirelik öğrencilerinin klinik ortamda karşılaşabilecekleri başlıca stresörler; klinik ortama aşına olmama, özgüven eksikliği, hata yapma korkusu, hastaların ölümüne veya acılarına şahit olma, öğrenci-eğitimci ilişkileri ve hemşirelerin hemşirelik öğrencilere karşı tutumlarıdır (Rodrigues vd., 2016; Watson vd., 2017). Bu durumlarla baş edebilmek için hemşirelik öğrencilerinin bilgi, beceri ve tutumlarının geliştirilerek öz yeterliliklerinin artırılması önemlidir. Literatürde öz yeterliliği düşük olan öğrencilerin daha fazla stres yaşadıkları vurgulanmaktadır (Kim vd., 2018).

Öz yeterlik, yaşam ile ilgili olaylar üzerinde etkili olabilmek için, bireylerin belirli bir performans sergileyip sonuca ulaşması ve bütün bunları yaparken kendine olan inancını ifade etmektedir (Göğer ve Çevirme, 2019). Hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin yüksek olması, öğrencilerin akademik başarılarının, iyimserlik düzeylerinin ve problem çözme becerilerinin artmasını sağlarken, özyeterlilik düzeyinin düşük olması psikolojik sıkıntı ve stres seviyesinin yükselmesine neden olabilir (Shehadeh vd., 2020).

Literatür incelendiğinde hemşirelik öğrencilerinin klinik stres düzeyi, strese neden olan faktörler ve bunlarla başa çıkma mekanizmalarıyla ilgili pek çok çalışmaya rastlanmıştır. Ancak hemşirelik öğrencilerde klinik stresi etkileyebilecek bireysel özelliklerle ilgili çalışmaların sayısı oldukça azdır. Yapılan çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlilikleri ile klinik stres düzeyleri gibi öğrenmeyi etkileyecek faktörlerin belirlenmesinin hemşirelik eğitiminin geliştirilmesini sağlayacağı ve eğitimin geleceğine önemli katkılarda bulunacağı belirtilmektedir (Açıksöz vd., 2016).

Araştırmanın amacı;

Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin öz yeterliliklerinin klinik stres düzeylerine etkisinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirildi. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- * Hemşirelik öğrencilerinin klinik stres düzeyleri nasıldır?
- * Hemşirelik öğrencilerinin klinik stres düzeylerini etkileyen faktörler nelerdir?
- * Hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyleri nasıldır?
- * Hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyleri etkileyen faktörler nelerdir?
- * Hemşirelik öğrencilerinin özyeterlilik ve klinik stres düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Modeli, Yeri ve Zamanı

Tanımlayıcı, kesitsel ve ilişki arayıcı tipte yürütülen bu araştırma, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde eğitim gören hemşirelik öğrencileriyle 01.01.2022- 01.02.2022 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini belirtilen üniversitede eğitim gören ve klinik uygulamaya ilk kez çıkan ikinci ve üçüncü sınıf hemşirelik öğrencileri oluşturdu. Bu sayı 215'tir. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip, evrenin tamamına ulaşılması planlandı. Gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 185 öğrenci ile çalışma tamamlandı.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce öğrencilere araştırmanın konusu, araştırmanın tamamen gönüllülük esasına göre yürütüldüğü ve araştırma sonunda elde edilen verilerinin sadece araştırma kapsamında kullanılacağı açıklandı. Veriler, etik kurul ve kurum izninin alınmasının ardından gönüllü bireylerin katılımıyla yüz yüze olarak gerçekleşti. Veri toplama süresi yaklaşık 10-15 dakika sürdü. Araştırmada veriler "Öğrenci Tanıtıcı Bilgi Formu", "Öz Yeterlilik Ölçeği (OYO)" ve "Pagana Klinik Stres Anketi (PKSA)" kullanılarak toplandı.

Öğrenci Tanıtıcı Bilgi Formu; araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form; yaş, cinsiyet, sınıf, yaşadığı yer, mesleğini isteyerek seçme durumu, mesleğini sevme durumu, klinik uygulama için hazır hissetme durumu, klinik öncesi hissedilen duygu, en fazla korkulan uygulama ve hastane ortamından etkilenme durumu gibi soruları içeren toplam 10 sorudan oluşmaktadır.

Öz Yeterlilik Ölçeği (OYO); Sherer vd. (1982), tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçek beşli likert tipte olup, toplam 17 maddeden ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 17, en yüksek puan ise 85'tir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.69 olarak bulunmuştur.

Pagana Klinik Stres Anketi (PKSA); Pagana (1989) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Şendir ve Acaroğlu (2008) tarafından yapılmıştır. Ölçek, tehdit, mücadele, zarar ve yarar olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Beşli likert tipte olan ölçek; hiç yanıtına "0", "biraz yanıtına "1", orta yanıtına "2", fazla yanıtına "3", çok fazla yanıtına "4" puan verilerek değerlendirilmektedir. Ölçeğin puan aralığı "0- 80" dir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 26 programı kullanılarak analiz edildi. Verilerin değerlendirilmesinde, frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma kullanıldı. Verilerde iki bağımsız örneklemelerin karşılaştırılmasında Mann-Whitney U, ikiden fazla bağımsız grupların karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis testi kullanıldı. ($p < 0,05$).

Araştırmanın Etiği

Araştırmaya, Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonunun 15.12.2021 tarihli ve 28/09 Karar No'lu onayı alındıktan sonra başlandı. Ek olarak araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerden de sözlü bilgilendirilmiş onam alındı. Mevcut araştırma süresince

“Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

Bulgular

Araştırma 185 hemşirelik öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin (n=185) sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı Tablo 1’de verilmiştir. Öğrencilerin yaş ortalaması $20,43 \pm 1,01$ ’dir. Araştırmada katılımcıların %74,1’ini kadınlar, %51,4’ünü ikinci sınıfta eğitim gören ve %85,4’ünü devlet yurdunda kalan öğrenciler oluşturmuştur. Öğrencilerin %59,5’inin mesleğini isteyerek seçtiği, %69,2’sinin mesleğini sevdiği ve %67’sinin klinik uygulama için kendini hazır hissettiği belirlenmiştir. Klinik uygulama öncesi öğrencilerin %67’sinin heyecanlı olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, öğrencilere hastane ortamından nasıl etkilendikleri sorulduğunda %63,8’i olumlu etkilendiğini belirtmiştir.

Tablo 1

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı (n=185)

		Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	137	74,1
	Erkek	48	25,9
Sınıfı	2.sınıf	95	51,4
	3.sınıf	90	48,6
Yaşadığı yer	Evde ailemle	16	8,6
	Evde ve yurttta	3	1,6
	KYK	158	85,4
	Özel yurt	7	3,8
Hemşireliği isteyerek seçme durumu	Evet	110	59,5
	Hayır	27	14,6
	Kısmen	46	24,9
Mesleğini sevme durumu	Seviyorum	128	69,2
	Sevmiyorum	13	7,0
	Kararsızım	43	23,2
Klinik uygulamaya hazır hissetme durumu	Evet	124	67,0
	Hayır	59	31,9
Klinik öncesi hissedilen duygu	Heyecan	124	67,0
	Endişe	43	23,2
	Her ikisi	15	8,1
Klinikte en fazla korkulan uygulama	İnvaziv	99	53,5
	Tüm uygulamalar	74	40,0
Hastane ortamından etkilenme durumu	Etkilenmedim	41	22,2
	Olumsuz	26	14,1

Olumlu	118	63,8
---------------	-----	------

Araştırmaya katılan öğrencilerin OYO toplam puan ortalaması $63,97 \pm 9,82$ 'dir. PKSA toplam puan ortalaması ise, $54,50 \pm 40,96$ olup, ölçeğin "Tehdit" alt boyutunun toplam puan ortalaması $17,64 \pm 3,9$, "Mücadele" alt boyutunun puan ortalaması $23,29 \pm 6,29$, "Zarar" alt boyutunun puan ortalaması $9,19 \pm 5,22$ ve "Yarar" alt boyutunun puan ortalaması $6,18 \pm 2,22$ olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2

OYO ve PKSA ile alt boyut puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri

	Ort	SS	Min-Max
OYO	63,97	9,82	17-85
PKSA	54,5	4,96	0-80
Tehdit	17,64	3,9	0-24
Mücadele	23,2	6,29	0-28
Zarar	9,19	5,22	0-20
Yarar	6,18	2,22	0-10

Ort: Ortalama, S.S:Standart sapma, Min: Minimum, Max: Maximum

OYO ile hemşirelik öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin karşılaştırılmasına ilişkin veriler Tablo 3.'de yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin mesleğini isteyerek seçme, mesleğini sevme, klinik uygulama için hazır hissetme, klinik öncesi duygu, en fazla korkutan uygulama ve hastane ortamından etkilenme durumlarına ile OYO toplam puanı arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p < 0.05$). Mesleğini isteyerek seçenlerin seçmeyenlere göre ($U = 8,236$ $p = 0,000$), mesleğini sevenlerin sevmeyenlere göre ($U = 8,186$ $p = 0,000$), klinik uygulama için kendini hazır hissedenlerin hazır hissetmeyenlere göre ($U = 4,174$ $p = 0,000$), klinik uygulama öncesi hem endişeli hem heyecanlı hisseden sadece endişeli hissedenlere göre ($\chi^2 = 5,603$ $p = 0,004$), en fazla invaziv girişim yapmaktan korkanların tüm uygulamaları yapmaktan korkanlara göre ($U = 6,685$ $p = 0,000$) ve hastane ortamından olumlu etkilendiğini

ifade eden öğrencilerin olumsuz etkilendiğini ifade edenlere göre ($\chi^2=6,684$ $p=0,002$) OYO puanları daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3'e göre PKSA ile öğrencilerin sosyodemografik özellikleri kıyaslandığında; hastane ortamından etkilenmediğini ifade eden öğrencilerin olumsuz etkilendiğini ifade eden öğrencilere göre PKSA toplam puanı daha yüksek bulunmuştur ($\chi^2=8,58$ $p=0,014$) (Tablo 3).

PKSA'nın tehdit, mücadele, zarar ve yarar alt boyutlarının toplam puanının öğrencilerin mesleğini isteyerek seçme ($\chi^2= 7,52$ $p= 0,023$), ($\chi^2= 10,936$ $p= 0,004$), ($\chi^2= 17,32$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 8,06$ $p= 0,018$), mesleğini sevme ($\chi^2= 17,05$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 17,33$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 28,59$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 13,57$ $p= 0,001$), klinik uygulama için hazır hissetme ($U= 1312,50$ $p=0,000$) ($U=2287,00$ $p=0,018$), ($U= 2028,00$ $p= 0,000$), ($U= 2175,50$ $p= 0,001$), klinik öncesi duygu ($\chi^2= 25,06$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 16,53$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 10,65$ $p= 0,005$), ($\chi^2= 30,82$ $p= 0,000$) ve hastane ortamından etkilenme durumlarına ($\chi^2= 37,11$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 42,67$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 38,95$ $p= 0,000$), ($\chi^2= 43,66$ $p= 0,000$) göre anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır ($p<0.05$). Ek olarak tehdit, zarar ve yarar alt boyutlarının toplam puanları ile öğrencilerin en çok korktukları uygulama arasında sırasıyla ($U= 2089,5$ $p= 0,000$), ($U= 2750,00$ $p= 0,039$), ($U= 2661,00$ $p= 0,026$) anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır ($p<0.05$). Ayrıca zarar alt boyutu toplam puanı ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olduğu belirlendi ($U= 2098,5$ $p= 0,01$) ($p<0.05$) (Tablo 3).

Tablo 3.

OYO ile PKSA ile alt boyut puanlarının ile öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin karşılaştırılması

		PKSA_Tehdit	PKSA_Mücadele	PKSA_Zarar	PKSA_Yarar	PKSA	OYO
		x±ss	x±ss	x±ss	x±ss	x±ss	x±ss
Cinsiyet	Kadın	14,82±5,79	23,64±6,28	8,67±4,79	6,09±2,13	51,67±14,39	64,36±9,41
	Erkek	26,25±79,69	22,24±6,26	10,79±6,16	6,46±2,51	63,08±78,49	62,80±11,01
	Mann-Whitney U	2788	2286,5	2098,5	2482	2878	0,089
	P	0,921	0,301	0,01	0,238	0,504	0,376
Hemşireliği isteyerek seçme durumu	Evet	19,22±57,76	24,57±6,15	8,52±5,18	6,49±2,17	56,75±52,33	65,96±8,58
	Hayır	17,08±4,87	21,04±6,76	12,40±7,01	5,12±1,98	53,69±12,54	57,58±11,98
	Kısmen	14,55±4,18	21,53±5,77	9,08±3,40	6,04±2,31	49,78±10,61	62,50±9,71
	Kruskall-Wallis	7,52	10,936	17,32	8,06	1,55	8,236
	P	0,023	0,004	0,000	0,018	0,459	0,000
Mesleğini sevme durumu	Seviyorum	18,04±47,40	24,50±6,13	8,34±4,88	6,58±2,13	55,67±48,29	65,88±8,57
	Sevmiyorum	18,60±5,58	18,27±4,69	14,18±4,33	5,00±1,94	55,72±9,43	57,33±15,20
	Kararsızım	16,22±4,47	21,07±6,04	10,47±5,62	5,30±2,30	50,66±11,79	59,94±10,33
	Kruskall-Wallis	17,05	17,33	28,59	13,57	1,42	8,186
	P	0,000	0,000	0,000	0,001	0,491	0,000
Klinik uygulamaya hazır hissetme durumu	Evet	17,47±48,31	24,00±5,30	8,35±4,44	6,56±2,10	54,84±48,55	66,00±8,48
	Hayır	18,40±6,08	21,75±7,89	11,07±6,30	5,29±2,23	54,18±17,73	59,56±10,85
	Mann-Whitney U	1312,5	2287	2028	2175,5	3021,5	4,174
	P	0,000	0,018	0,000	0,001	0,114	0,000
Klinik öncesi hissedilen duygu	Heyecan	13,44±4,43	24,17±5,22	8,50±4,34	6,72±2,00	51,58±11,32	65,27±8,73
	Endişe	31,52±84,33	19,55±8,52	11,71±7,23	4,42±2,11	64,25±84,66	59,27±12,30
	Her ikisi	17,84±3,97	24,92±5,25	9,07±4,25	6,00±1,79	55,53±13,57	65,42±8,48
	Kruskall-Wallis	25,06	16,53	10,65	30,82	3,02	5,603
	P	0,000	0,000	0,005	0,000	0,22	0,004
Klinikte en fazla korkulan uygulama	İnvaziv	13,48±4,74	23,59±5,42	8,69±4,75	6,40±2,07	51,60±10,85	66,07±8,05
	Tüm uygulama	24,38±63,24	22,50±7,22	10,10±5,91	5,58±2,27	59,72±62,92	60,21±10,96
	Mann-Whitney U	2089,5	2729	2750	2661	3278	6,685
	P	0,000	0,234	0,039	0,026	0,298	0,000
Hastane ortamından etkilenme durumu	Etkilenmedim	27,81±86,01	19,68±4,99	9,05±4,18	5,38±2,04	60,21±85,99	60,47±11,72
	Olumsuz	21,62±6,88	18,78±10,05	15,20±7,74	3,80±1,89	56,88±24,12	5991±11,13
	Olumlu	13,47±3,97	25,42±4,37	7,91±3,78	6,96±1,87	52,13±10,73	65,90±8,32
	Kruskall-Wallis	37,11	42,67	38,95	43,66	8,58	6,684
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,014	0,002

OYO ve PKSA arasındaki ilişki Tablo 4’te verilmiştir. Buna göre OYO ve PKSA arasında ilişki incelendiğinde negatif yönlü, zayıf ve istatistiksel açıdan anlamlı olmayan bir ilişki bulunmaktadır (Spearman’s r: -0,038; $p > 0,05$) ($p = 0,630$).

Tablo 4. OYO ve PKSA arasındaki ilişki

		OYO
PKSA	Spearman's r	-0,038
	P	0,630

Tartışma

Türkiye’nin İç Anadolu Bölgesi’nde yer alan bir Sağlık Bilimleri Fakültesi’nin Hemşirelik Bölümü’nde öğrenim gören hemşirelik öğrencilerin öz yeterliliklerinin klinik stres düzeylerine etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular ilgili literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Bu araştırmaya katılan öğrencilerin OYO toplam puan ortalamasının $63,97 \pm 9,82$ olduğu belirlendi. Bu sonuca göre kliniğe ilk kez çıkan hemşirelik öğrencilerinin özyeterlilik düzeylerinin ortalamının üzerinde olduğu söylenebilir. Açıksöz vd. (2016)’nin çalışmasına katılan hemşirelik öğrencilerin öz yeterlilik toplam puan ortalamasının $70,4 \pm 7,67$ olduğu belirlenmiştir. Bodys-Cupak vd. (2016)’nin ilk uygulamalı derslerini tamamlayan 394 hemşirelik öğrencisiyle yaptıkları çalışmalarında ise, öğrencilerin %9,4’ünün düşük düzeyde öz-yeterlik, %38,1’inin orta düzeyde özyeterlilik, %52,5’inin ise yüksek düzeyde öz-yeterliliğe sahip olduğu saptanmıştır.

Hemşirelik öğrencilerinin özyeterliliklerinin belirlenmesi için yapılan çalışmalarda özyeterlilik düzeyinin ortalamının üzerinde olması dikkat çekicidir. Hemşirelik öğrencileri ve klinik hemşireleri için öz yeterlilik hayati önem taşımaktadır. Çünkü öğrenciler yeteneklerine inanırlarsa, farklı durumlarla baş edebilmek için azami çaba gösterirler (Masoudi Alavi, 2014). Nitekim uygulamanın yanlış ya da doğru olduğundan şüphesi olan fakat yardım aramak yerine uygulamayı bağımsız bir şekilde gerçekleştiren hemşirelik öğrencileri hastalara zarar verebilir. Ayrıca öz yeterliliği düşük olan bir öğrenci, görevlerini geciktirebilir veya görevlerden tamamen kaçınabilir, bunlarda hasta için olumsuz sonuçlara yol açabilir (Stump vd., 2012).

Konuyla ilgili yapılan birçok araştırmada öğrencilerin öz yeterlik düzeylerini etkileyen ve bunlardan etkilenen değişkenlerin bilinmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır (Chen vd., 2019; Li vd., 2019; Akgül Gündoğdu ve Selçuk Tosun, 2021). Bu araştırmada mesleğini isteyerek seçenlerin isteyerek seçmeyenlere göre, mesleğini sevenlerin sevmeyenlere göre, klinik uygulama

için kendini hazır hissedenlerin hazır hissetmeyenlere göre ve hastane ortamından olumlu etkilendiğini ifade eden öğrencilerin olumsuz etkilendiğini ifade edenlere göre özyeterliliklerinin daha yüksek olduğu bulundu.

Bu araştırmada mesleğini isteyerek seçen ve mesleğini seven öğrencilerin özyeterliliklerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonucu destekler nitelikte Bıyık Bayram (2022), Çıtlık Sarıtaş vd. (2020) ve Dikmen vd. (2016) tarafından yapılan çalışmalarda hemşireliği isteyerek tercih edenlerin, isteyerek tercih etmeyenlere göre özyeterliliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Bireylerin herhangi bir görevi isteyerek yapması ve isteyerek yaptığı eylemler sırasında hissettikleri duygular özyeterliliği etkilediği için, mesleğini isteyerek seçen hemşirelik öğrencilerin puan ortalamalarının yüksek olması literatürle uyumlu bulunmuş olabilir (Dikmen vd., 2016).

Bu araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin PKSA toplam puan ortalaması $54,50 \pm 4,96$ puan ile ortalamanın üzerinde bulundu. Açıkgoz vd. (2016)'nin klinik uygulamaya ilk kez çıkan öğrencilerle yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin PKSA'dan aldıkları puan ortalamasının $28,6 \pm 8,86$, Mankan vd. (2016)'nin çalışmasında $26,13 \pm 10,10$, Engin ve Çevik (2018)'nin çalışmasında $49,07 \pm 22,11$, Toğan vd. (2023) çalışmalarında $41,2 \pm 19,5$ olduğu belirlendi. Konuyla ilgili yapılan çalışma sonuçlarıyla kıyaslandığında araştırmamıza katılan öğrencilerin klinik stres seviyelerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Bunun nedeni, çalışmanın pandemi sürecinde ve online eğitim devam ederken öğrencilerin yüz yüze klinik uygulamaya katılmaları olabilir.

Bu araştırmada cinsiyet, hemşireliği isteyerek seçme durumu, mesleğini sevme durumu, klinik uygulamaya hazır hissetme durumu, klinik öncesi hissedilen duygu, klinikte en fazla korkulan uygulama gibi değişkenlerin hemşirelik öğrencilerinin klinik stres düzeyini etkilemediği belirlendi. Araştırmada yalnızca hastane ortamından etkilenmediğini ifade eden öğrencilerin, hastaneden olumlu etkilendiğini ifade eden öğrencilere göre daha fazla stres yaşadığı tespit edildi. Çalışmamıza benzer şekilde Mankan vd. (2016)'nin çalışmasında da cinsiyetinin, hemşirelik bölümünü isteyerek seçme durumu ve mesleğini sevme durumunun klinik stres düzeyi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Bu araştırmada hemşirelik öğrencilerinin anlamlı olmasa da özyeterlilik seviyelerinin arttıkça klinik stres düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Khosravi vd. (2019) ve Açıkgoz vd. (2016)'nin çalışmalarında ise öz yeterlilik ile klinik stres arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Hemşirelik öğrencileriyle Çin'de yapılan bir çalışmada, özyeterlilik duygusu yüksek olan öğrencilerin, stres yoğunluğunun daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmada öğrencilerin stresli durumlarda aktif başa çıkma, planlama, olumlu yeniden değerlendirme, kabullenme ve duygusal destek arama stratejilerini sıklıkla kullandıkları tespit edilmiştir (Bodys-Cupak vd., 2016). Başka bir çalışmada ise

özyeterliliği düşük olan hemşirelik öğrencilerinin, hastalara bakım verirken stres seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Zhao vd., 2015). Ek olarak literatürde stresle başa çıkmada öz yeterlilik algısının yüksek düzeyde olması durumunda epinefrin ve norepinefrin salgılarının azaldığı, öz yeterlilik algısının düşük düzeyde olduğu durumda öğrencilerde stresin fiziksel bir göstergesi olan kalp atım hızının arttığı da ifade edilmektedir (Açıkgöz vd., 2016).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece bir ilin Sağlık Bilimleri Fakültesi'ne bağlı hemşirelik bölümünde eğitim gören hemşirelik öğrencileri ile sınırlıdır. Bu nedenle genelleme yapılamaz.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma sonucunda, araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin özyeterlilikleri ve klinik stres düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu ve anlamlı olmasa da özyeterlilik düzeyinin artmasının klinik stresi azalttığı belirlendi. Bu doğrultuda öğrencileri öz yeterlilik düzeyini etkilediğinden, hemşirelik mesleğini seven ve isteyen bireylerin bu mesleğe yönlendirilmesi, akademisyenlerin öğrencilerin olumlu davranışlarını takdir etmeleri, stresi azaltıp özgüveni artırdığı bilinen simülasyon, imgeleme, akran eğitimi gibi tekniklerin hemşirelik eğitimlerine entegre edilmesi, klinik eğitimler sırasında eğiticilerin öğrencilerle birlikte olması ve öğrencilere birçok farklı klinikte uygulama imkanının tanınması önerilebilir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirme kurulu: Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonu

Etik değerlendirme belgesinin tarihi:15.12.2021

Etik değerlendirme belgesinin sayı numarası:28/09

Teşekkür

Araştırmamıza katılan tüm hemşirelik öğrencilerine teşekkür ederiz.

Çıkar çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar katkıları

EÖA: verilerin analizi, makalenin yazımı, son okuma, FK: literatür tarama, veri toplama formlarının hazırlanması, ÖNA: veri toplama, bulguların yazılması, ZT: veri toplama, bulguların yazılması.

Kaynakça

- Açıksöz, S., Uzun, Ş., ve Arslan, F. (2016). Hemşirelik öğrencilerinde öz yeterlilik algısı ile klinik uygulamaya ilişkin kaygı ve stres durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 58(1), 129-135.
- Akgül-Gündoğdu, N., ve Selçuk-Tosun, A. (2021). Examining the relationship between solution-focused thinking skills and self-efficacy levels of nursing students in Turkey. *Journal of Professional Nursing*, 37(6), 1180-1186.
- Akkaya, G., Babacan Gümüş, A., ve Akkuş, Y. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin eğitim stresini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15(4), 202-208.
- Bartlett, M. L., Taylor, H., & Nelson, J. D. (2016). Comparison of mental health characteristics and stress between baccalaureate nursing students and non-nursing students. *The Journal of Nursing Education*, 55(2), 87-90. <https://doi.org/10.3928/01484834-20160114-05>
- Bıyık Bayram, Ş. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik algısı ile invaziv hemşirelik girişimlerini yapma durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve klinik uygulamaya ilişkin görüşleri: Tanımlayıcı araştırma. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*, 14(1).
- Bodys-Cupak, I., Majda, A., Zalewska-Puchała, J., & Kamińska, A. (2016). The impact of a sense of self-efficacy on the level of stress and the ways of coping with difficult situations in Polish nursing students. *Nurse Education Today*, 45, 102-107.
- Büyükbayram, Z., ve Ayık, D. B. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitimi ile ilgili stres düzeylerinin belirlenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(2), 90-99.
- Chen, J. H., Bjorkmanb, A., Zoua, J. H., & Engstromb, M. (2019). Self-regulated learning ability, metacognitive ability, and general self-efficacy in a sample of nursing students: A cross-sectional and correlational study. *Nurse Education in Practice*, 37, 15-21. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2019.04.014>.
- Çıtlık Sarıtaş, S., Büyükbayram, Z., ve Anuş Topdemir, E. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin öz-etkililik-yeterlik düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(3), 839-49.
- Dikmen, Y., Denat, Y., Başaran, H., ve Filiz, N. Y. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik düzeylerinin incelenmesi. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6(3), 206-213.
- Ergin, E., Çevik, K., ve Çetin, S. P. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Eğitimlerine İlişkin Algıladığı Stres ve Stresle Baş Etme Davranışlarının İncelenmesi. *Journal of Education & Research in Nursing/Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15(1).
- Göger, S., ve Çevirme, A. (2019). Hemşirelik öğrencilerinde öz yeterlik düzeyinin eğitim stresi üzerine etkisi. *HEAD*, 16(4), 306-312.
- Khosravi, S., Sajadi, M., ve Mehrabi, F. Relationship between Clinical Environment Stressors and Nursing Students Self-Efficacy in Clinical Performance. *3 JNE*, 8 (2), 44-50. URL: <http://jne.ir/article-1-1011-en.html>.
- Kim, Y., Park, H., Hong, S. S., & Chung, H. J. (2018). Effects of a neonatal nursing practice program on students' stress, self-efficacy, and confidence. *Child Health Nursing Research*, 24(3), 319-328.
- Lavoie-Tremblay, M., Sanzone, L., Aubé, T., & Paquet, M. (2022). Sources of stress and coping strategies among undergraduate nursing students across all years. *Canadian Journal of Nursing Research*, 54(3), 261-271. doi:10.1177/08445621211028076.
- Li, J., Li, X., Gu, L., Zhang, R., Zhao, R., Cai, Q., & Wei, H. (2019). Effects of simulationbased deliberate practice on nursing students' communication, empathy, and selfefficacy. *Journal of Nursing Education*, 58(12), 681-689. <http://doi:10.3928/01484834-20191120-02>.
- Mankan, T., Polat, H., Cengiz, Z., ve Sevindik, F. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik stres düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Annals of Health Sciences Research*, 5(1), 10-15.

- Masoudi Alavi N. (2014). Self-efficacy in nursing students. *Nurs Midwifery Stud.* 3(4):e25881. doi: 10.17795/nmsjournal25881.
- Nebhinani, M., Kumar, A., Parihar, A., & Rani, R. (2020). Stress and coping strategies among undergraduate nursing students: a descriptive assessment from western rajasthan. *Indian J Community Med.*, 45(2), 172-175. doi: 10.4103/ijcm.IJCM_231_19.
- Rodrigues, L, Eliana, O., Almeida M., Daniel, L. N., David, L.M., María, J., & Amado de, O., Adriana, S. (2016). Situations and factors that create stress in nursing students in clinical practice. *Investigación y Educación en Enfermería* , 34 (1), 211-220. <https://doi.org/10.17533/udea.iee.v34n1a23>.
- Shehadeh, J., Hamdan-Mansour, A. M., Halasa, S. N., Hani, M. H. B., Nabolsi, M. M., Thultheen, I., & Nassar, O. S. (2020). Academic stress and self-efficacy as predictors of academic satisfaction among nursing students. *The Open Nursing Journal*, 14(1).
- Stump, G.S., Husman, J.B., & Sarah, K. (2012). Nursing Student Self-Efficacy Scale: Development Using Item Response Theory. *Nursing Research*, 61(3), 149-158. | DOI: 10.1097/NNR.0b013e318253a750.
- Şendir, M., ve Acaroğlu, R. (2008). Reliability and validity of turkish version of clinical stress questionnaire. *Nurse Education Today*, 28, 737-743.
- Toğan, D., Ayed, A., Malak, M.Z., Hammad, B.M., ALBashtawy, M., Hayek, M., & Thultheen, I. (2023). Sources of Stress and Coping Behaviors among Nursing Students Throughout Their First Clinical Training. *SAGE Open Nurs.* doi: 10.1177/23779608231207274.
- Turner, K., & McCarthy, V. L. (2017). Stress and anxiety among nursing students: A review of intervention strategies in literature between 2009 and 2015. *Nurse Education in Practice*, 22, 21-29.
- Watson, R., Rehman, S., & Ali, P. A. (2017). Stressors affecting nursing students in Pakistan. *International Nursing Review*, 64(4), 536-543.
- Yıldırım, F., ve İlhan, İ. (2010). Genel Özyeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21, 301-308.
- Yılmaz, M., Yaman, Z., ve Erdoğan, S. (2017). Öğrenci hemşirelerde stres yaratan durumlar ve baş etme yöntemleri. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 88-99.
- Zhao, F. F., Lei, X. L., He, W., Gu, Y. H., & Li, D. W. (2015). The study of perceived stress, coping strategy and self-efficacy of Chinese undergraduate nursing students in clinical practice. *International Journal of Nursing Practice*, 21(4), 401-409.